

δλοένα, δίχως νά τὸ θέλει, νά μὴ λάχει καὶ χτυπήσει πουθενὰ τὸ πόδι ποῦ τοῦ λείπει».

Ἐξὸν ἅπ' τὴν ἐπίδραση αὐτὴ γιὰ τὸ στὺλ λοιπόν, δὲν τὸ σκεφτή-
κανε, λέει, ποτὲς πὼς ὅλη κείνη ἢ γλύκα κι ὅλη ἡ ἀπαλότητα στὸν τρόπο
ποῦ πολεμάει νά διδάξει, εἶχε γιὰ βαθύτερην αἰτία τὴ στοργή του πρὸς
τὶς τέσσερις Ἀγαπημένες

Ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη τὴν ἔγνια του νά μὴ λάχει καὶ τὶς πικράνει τόση
δά, ἀπὸ τὴν εὐλάβειά του τὴν ἀπέραντη νά τοὺς μιλάει ἀπαλά, γλυκά,
καθὼς τοὺς ἄξιζε, πέρασεν ἡ ἴδια ἀνάγκη καὶ μέσα στοῦ ἔργο του. Γι'
αὐτὸ δὲ βρῖσκεις μέσα σ' ὅλο τὸ Ρενὰν μιὰ τραχεῖά ἔκφραση, μήτε μιὰ
χυδαία προσπάθεια νά σοῦ ἐπιβάλλει τὴ γνώμη του δογματικά, μὲ τὸ
σταινιό.

Μονάχα νά σὲ πείσει πολεμάει, ἥρεμα, γλυκά καὶ ντελικάτα, ὅλο
σεβασμό, γιατί ἡ ζωὴ του δλάκερη στάθηκεν ἕνας σεβασμὸς βαθῆς
πρὸς τὶς Ἀγαπημένες του.

Ἄν ὁ Ρενὰν — λέει τελειώνοντας ὁ ἀγαπητὸς Δάσκαλός μας —
ἔγραψε τόσο ντελικάτα, ἀσύγκριτα, εἶναι γιατί ἀγάπησε καὶ ἀσύγκριτα.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΡΕΝΑΝ

(«Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ»)

Δὲν ἔχω διαβάσει πιὸ ὕπουλο, πιὸ γοητευτικό, πιὸ ἐπικίνδυνα ἀντι-
χριστιανικὸ βιβλίον. Ὑπόδειγμα ἀντιγνωμίας μυαλοῦ καὶ αἰσθημάτων.
Ὁ τρυφερόψυχος αὐτὸς καλὸγερός, μὲ τὴν ἀγαθὴ καρδιά, μὲ ψυχόρ-
μητα χριστιανικώτατα, συμβαίνει νά εἶναι προικισμένος μὲ σκέψη
ἀνώτερη, ξύστερη, γυμνὴ ἀπὸ κάθε μυστικισμό. Λαχταράει ὅμως ἡ
ψυχὴ του, νοσταλγικά, τὴν Πίστη. Προσκυνητὴς τῶν Ἁγίων Τόπων,
δὲν περιορίζει τὴν ἔρευνά του στὴν ἀποκλειστικὴ σπουδὴ τοῦ «Λ α ο Ὑ
τ ο Ὑ Ἰ σ ρ α ἡ λ». Τρέμει ἀπὸ συγκίνηση, ἀντικρύζοντας τὰ γρα-
φικὰ χρώματα, ποῦ κάθε τους πέτρα, κάθε δέντρο — κέδρος ἢ ἐλιά, —
κάθε ποτάμι, κάθε ἐβραιοπούλα ἀκόμα, θυμίζουν τὸ ποιητικώτερο
δράμα ποῦ ἐλάμπρυνε τοὺς μελαγχολικοὺς κάμπους τῆς Ἰουδαίας. Καὶ
γράφει τὴ «Ζ ω ἡ τ ο Ὑ Ἰ η σ ο Ὑ». Μὲ σοφία, μὲ ἔρευνα, μὲ
*προσποιημένη ἀφέλεια — ἀψηλὸ καταστάλαγμα τῆς φιλοσοφικῆς ἀμφι-
βολίας, — μὲ σαφήνεια, μὲ αἴσθημα, δίχως ὅμως πίστη. Δίχως τὴ
συγκλονιστικὴ συγκίνηση ποῦ γεννᾷ ἡ μυστικώπαθη λατρεία, δίχως:

τῇ φλόγα ἐνὸς Πασκάλ. Βγαίνει, βέβαια, ἀπὸ τῆς γοητευτικῆς αὐτῆς σελίδος, κερδισμένο σὲ φῶς καὶ σὲ μεγαλεῖο ἀνθρώπινο, τὸ γλυκὸ Παιδί τῆς Μαρίας. Παύει ὅμως νὰ εἶναι Θεός.....

Δεκαοχτὼ αἰώνων ἀγῶνες καὶ αἵματα, φανατισμοὶ καὶ θυσίαι καὶ μίση, γιὰ νὰ στήσουν τὸ Θρόνο τῶν Οὐρανῶν, γίνονται καπνὸς καὶ σκόνη καὶ χάνουντὰ, μελαγχολικὰ φαντάσματα, μέσα στὸν ὠραιόλογο ρεαλισμὸ τοῦ γάλλου σοφοῦ. Οἱ θρησκοὶ καθολικοὶ τῆς πατρίδας του θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν μισήσουν, ἂν δὲν τοῖς μεθοῦσεν ἡ ἀσύγκριτη γοητεία τοῦ ὕψους του. Ἡ γαλλικὴ, ὥστόσο, ὑπερκριτικὴ, ἔχει ἀρκετὰς ἐπιφυλάξεις καὶ γιὰ τὸ ὕψος του ἀκόμα. Μεταφράζω, ἐδῶ, μερικὰς χαρακτηριστικὰς γραμμὰς τοῦ Συναρές : «Ὅσο γιὰ τὸ Ρενὰν, γίνεται προδότης τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅταν ἐπαινεῖ τὸ ὕψος τῆς ἀδερφῆς του Ἑρριέτας. Ἀποτροπιάζεται τὸ μοντέρνο στοιχεῖο, τὸ χρῶμα, τὴν ἐκφραστικὴν λέξιν, τὸ χαρακτήρα. Πόση δυσμένεια μποροῦν καὶ κρύβουνε μέσα τους οἱ καλοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ! Εἶναι οἱ τιμιώτεροι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, γιομάτοι γλύκα καὶ ὑπόμονή μὲ τὸν πρῶτον τυρόντα. Ἄν ξεπεταχτῇ ὅμως μπροστά τους ἕνας Μπλῆζακ, φράζοντε, βιαστικά, τὴ μύτη τους. Καὶ κάνουν ἕνα σωρὸ γκριμάτσες, ἂν ὁ Μπεντελαίρ ἢ ὁ Βερλαὶν ἐρχίζοντε καὶ ὑψώνουν τὸ τραγούδι τουτὸ καὶ καινούργιους τόνους ! Νὰ εἶναι κανεὶς ἀτίλος : ἡ λέξις αὐτὴ δὲ θὰ ᾔ τίποτα. Ἡ ἀπλότης μὴς ψυχῆς ἀπέραντης καὶ βαθειᾶς εἶνε θ-ῦμα περιπλοκῆς γιὰ τὶς ψυχὰς τὶς περιορισμένους». Κάτι τέτοια καὶ ἄλλα ἀκόμα, ψέλνει τοῦ ἀθάνατου γάλλου, ὁ Συναρές. Δὲν ἔχει νὰ κἀνῃ. Ὅλοι εἶσι : ἀγαποῦνε τὴν τρυφερὴν φράσιν, τὴν ἐκφράσιν τὴν ἀπαλή, τὴ συγκινημένην, τὴν εὐλαβικὰ αἰσθητικὴν, διαβάζοντε μὲ ἀγάπην τὸ γοητευτικὸ βιβλίον, ὅσο κιὰν μυρρίζει φιλολογία, καὶ νοσταλγοῦν, ἴσως, τὰ γιὰ πάντα περασμένα χρόνια τῆς ἐντατικῆς, τῆς βαθειᾶς, τῆς φανατικῆς πίστεως, τῆς πίστεως ποὺ ἐδημιούργησε τοὺς καθεδρικοὺς ναοὺς, τὶς εἰκόνας τοῦ Γαρένο, τὰ ὄρατόρια τοῦ Μπάχ.

X. ΜΟΛΙΝΟΣ